

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

שבט התשפ"ה

מפסטר הדבר אשר דבר י-הוה (ירמיהו מו)

פרשת בא

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 106 פסוקים = מח לב כבד, בן זומא

ניאמר י-הוה אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתני אלה בקרבו. (שמות יא)
בפרשה 20 מצוות, מתוכן 9 מצוות עשה, ו-11 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: קידוש החודש · שחיתת הפסח · אכילת בשר הפסח · השבתת חמץ · אכילת מצה · קידוש בכורות בארץ ישראל · סיפור יציאת מצרים · פדיון פטר חמור · עריפת פטר חמור. **לא תעשה:** שלא לאכול הפסח נא ומבושל · שלא להותיר מבשר הפסח · שלא ימצא חמץ ברוחנו בפסח · שלא לאכול מכל דבר שיש בו חמץ · שלא נאכל מן הפסח לישראל משומד · שלא נאכל מן הפסח לגר ולתושב · שלא להוציא מבשר הפסח חוצה · שלא לשבור עצם מן הפסח · שלא יאכל ערל מן הפסח · שלא לאכול חמץ בפסח · שלא יראה לנו חמץ בפסח.

ניאמר י-הוה אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתני אלה בקרבו. (שמות יא)

בא אל פרעה ר"ת באף, אע"פ שאמרתי לך שתנהוג בו כבוד, מעתה לא יהיה כן, מאחר והתריס לפני, אלא הכנס לפניו ולא תירא ולא תחת. ומה שמצינו שחלק לו כבוד אח"כ ראמו לו (יא ח) וקרדו כל עבדיו אלה אלי והשתחויו לי פרש"י - חלק קבד למלכות. שְׁהָרִי בסוף יָרַד פְּרָעָה בְּעֶצְמוֹ אֵלָיו בְּלִילָהּ. הוא על דרך (איוב יב כג) **משגיא לגוים ויאבדם.**

כי אני הכבדתי את לבו על ידי שנתלבש בו סמא"ל (131). **כָּבֵד לֵב פְּרָעָה** ר"ת בגימטריא 131 עם הכולל, רמז שהכבדת הלב היתה ע"י שנתלבש בו ס"מ. **וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בְּנֵד וְכֵן בְּנֵד אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם.** (יב ב) פרש"י - שחקתי, כְּמוֹ כִּי הִתְעַלְלָתִי בִּי (במדבר כב כט).

אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא. (מגילה כה:) **בא אל פרעה ר"ת** וס"ת בגימטריא 120 עם הכולל. ל"ץ בגימטריא 120. שיש במאה ועשרים צירופי א-להים מסטרא דיליה, כדי להשפילו ולהכניעו. לעורר על פרעה הרשע כל כח הדינים בה. (מנחת יהודה)

מִצְרַיִם יִצְיָא מִצְרַיִם בְּלִילוֹת. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כְּכֹן שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שְׁתֵּאמַר יִצְיָא מִצְרַיִם בְּלִילוֹת, עַד שֶׁדָּרָשָׁה בֶּן זֹמָא שְׁנָאמַר: לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ (דברים טז) יְמֵי חַיֶּיךָ - תְּנִימִים, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ - תְּלִילוֹת. וְתִקְמִים אֲמָרִים: יְמֵי חַיֶּיךָ - תְּעוֹלָם תִּנָּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ - תְּהִיבֵי לִימֹת הַמְּשִׁיחַ. (משנה ברכות יב:).

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה י-הוה לי בציאת מצרים. (שמות יג ח) כתב החינוך - **מצות ספור יציאת מצרים** - לספר בענין יציאת מצרים בליל ט"ו בניסן, כל אחד לפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח לשם ותבדק על כל הנסים שעשה לנו שם. שְׁנָאמַר (שמות יג ח) והגדת לבנך. וכבר פרשו חכמים, (מכילתא בא שם) דְּמִצְוַת הַגָּדָה זוּ הוּא בְּלִיל ט"ו בְּנִיִּסָן בְּשַׁעַת אֲכִילַת מִצֶּה. ומה שְׁאָמַר הַפֶּתוּחַ לְבִנְךָ, לֹא דוֹקָא בְּנֹה, (פסחים קטז, א) אֵלָּא אֶפְלוּ עִם כָּל בְּרִיָּה. תלמוד לומר **לאמר** שעל כל פנים צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו. ואפשר עוד שירמוז באומרו **והגדת לבנך** שאם יגיד הגדה האמורה בענין יזכרו ה' שיגיד לבנו וכדי שלא תטעה לומר דוקא, לזה אמר **לאמר**. (אה"ה)

מה הטעם שלא נהגו לברך 'אשר קדשנו במצותיו וציונו לספר ביציאת מצרים'?

טעם א' - לפי שיוצאים ידי חובה בקידוש באמירת 'זכר ליציאת מצרים'. (רבינו ירוחם בשם רבינו פרץ)

טעם ב' - ברכת 'אשר גאלנו' היא ברכת ההגדה. ומדוע הברכה בסוף לפי שצריך להתחיל בשעבוד. (שבולי הלקט בשם ר' בנימין)

טעם ג' - לפי שבברכת 'גאל ישראל' שבתפלת ערבית יוצאים ידי חובה. (המאיר)

טעם ד' - עיקר המצוה היא בלב. הסיפור בפה עוזר להפנים את הדברים בלבנו. ועל מצוות שבלב אין מברכים. (מהר"ל, גבורות ה' פרק ס"ב)

טעם ה' - זו מצווה שכלית, שהיינו צריכים לקיים גם בלא ציווי, ולכן לא מברכים עליה. קיום המצווה ללא ברכה מראה על הרצון שלנו להודות ולהלל. (שפת אמת, פסח תר"מ)

טעם ו' - לפי שהיא מצווה שאין לה קיצבה, וכל מצוה שאין לה שיעור, שביד האדם למעט בה או להרבות עליה אין מברכים עליה. (הרשב"א, הגדת מעשה נסים)

טעם ז' - סיפור יציאת מצרים סמוכה למצה ומרור, וכיון שבידך על מצה ומרור פוטר ארבע כוסות וסיפור יציאת מצרים, כיון שהיא סמוכה לחבירתה, אי אפשר לקיים את המצוה השנייה מבלי לקיים את המצוה הראשונה, לא תיקנו לברך על השניה, וכיון שבידך על המצה והמרור, אינו מברך על סיפור יציאת מצרים, ולכן אין מברכים על ד' כוסות. (חסד לאברהם)

טעם ח' - אמרו חכמים ז"ל 'לכל דור ודור חובב אדם את עצמו פאלו הוא יצא ממצרים' והוי כאילו רק עתה נעשה יהודי, וממילא כולנו כמו גרים. ולכן אין אנו מברכים קודם ההגדה. ואין מברכים גאל ישראל אלא אחר סיפור יציאת מצרים. ובגר מברך רק אחר הטבילה (הת"ס).

טעם ט' - הואיל ומפסיקים בסיפור יציאת מצרים בסעודה, והרי צריך לספר ביציאת מצרים עד שתחטפינו שינה, וכיון שאינו עושה את כל המצוה בבת אחת, אין לברך, וכמ"ש הרוקח והכל בו בכיו"ב, שאין מברכין על ד' כוסות. (שבח פסח).

טעם י' - תלוי בדעת אחרים, היות שאם אדם יחיד יושב לבדו אין צריך לספר ביציאת מצרים, אלא זוכר במחשבה ביציאת מצרים, ורוב הנסים אשר הפליא ה' לעשות, כי הסיפור הוא רק לאחרים, דכתיב **וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בְּנֵד וְכֵן בְּנֵד אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם.** (ש"א כל ימי חודש ניסן זכירה בפה, אבל ביציאת מצרים די בזכירה בלב, והסיפור רק לאחרים, ואם כן תליא אם אחרים רוצים לשמוע. (שו"ת מחנה חיים)

החֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רָאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה. (יב ב) חמשה חודשים בשנה יש בהם ימים טובים לישראל, ואלו הם: ניסן סיון תשרי כסליו ואדר. **החֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים** הרי חמשה. ג' פעמים בפסוק הזכיר **חֹדֶשׁ** לרמז ג' חודשים בשנה שבהם ג' רגלים, ופסח ראש לכולם. ראשון הוא לָכֶם ר"ת בגימטריא ברגל (235), ראש השנה לרגלים. **ראשון הוא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה** בגימטריא **זהו ראש השנה למלכים ולרגלים.** (רבינו אפרים)

בפסוק זה רמוזים דיני הצום - בכל השנה, מלבד מחודש ניסן, מותר לצום כל החודש ורק בראש חודש אסור, ואילו בחודש ניסן זה הפוך, כל החודש אסור לצום ורק בראש חודש מותר שבו מתו נדב ואביהוא בני אהרן והוא נקרא 'לענית הצדיקים'. וכך מבואר לשון הפסוק: **החֹדֶשׁ הַזֶּה, ז"א כל ימי חודש ניסן הם ראש חודש** דדינא כראשי חדשים של כל השנה שאסור לצום בהם. אבל **ראשון הוא לָכֶם** ז"א היום הראשון של החודש, כלומר ראש חודש ניסן, דינו שווה לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה דהיינו, לשאר ימי חודשי השנה, שמותר לצום בהם. (הגר"א)

והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו י-הוה ממצרים. (יג טז) אמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה קל וחומר מצ"ע ומה צ"ע שאין בו אלא אזכרה אחת קדש לי-הוה אמרה תורה **והיה על מצחו תמיד** שלא תסיה דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה. (מנחות לו:) וכתב הרמב"ם - חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהם עליו שלא יסיה דעתו מהם אפילו רגע אחד שקדושתן גדולה מקדושתן הציץ שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהם אחד ועשרים שם של יו"ד ה"א בשל ראש וכמותן בשל יד.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה (דה"א יז כא) "ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ". (ברכות ו.) נמצא שהמניח תפילין, שבכל אחד מהם מופיע 21 פעמים שמו של הקדוש ברוך הוא, נושא עליו 42 פעמים את שם השם, אם נכפיל את הערך המספרי (הגימטריא) של שם הוי"ה (26), כפול 42 הפעמים שהוא מוזכר בתפילין של ראש ושל יד נקבל את התוצאה 1092. זוהי בדיוק הגימטריא של הפסוק המוזכר בתפילין של הקדוש ברוך הוא: **ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ**. **הטעם שאין מניחים תפילין בשבת** מפני שהוא מנוחה ותפילין זכר לעבודת וזה לשון אמרם, 'אין העבד יוצא בכבוד שלו בשבת'. (ילקוט האזובי) וכל המקיים אחת מאלו שלוש מצוות [מילה, שבת, תפילין] כאילו קיים כל התורה כולה, וכולם נקראים אותו. (הרא"ש)

שאלות

- א. **והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בהזנק יד הוציאנו י-הנה ממצרים.** (יג טו) באיזה מקרה אסור ליהודי להניח תפילין.
- ב. בימים אלו לא יכול לחול יום הראשון של חג הפסח. רמז בפסוק (יב טו) **הוא לבדו יעשה לכם**.
- ג. פרעה אמר: לא כן לכו נא **הגברים** ועבדו את י-הנה כי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה. (י יא) ואילו עבדיו אמרו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את **האנשים** ונעבדו את י-הנה א-להים (יז) שניהם התכוונו שלא לשלוח את הנשים. מה ההבדל בין **הגברים** לבין **האנשים**.
- ד. **לא כן לכו נא הגברים ועבדו את י-הנה כי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה.** (י יא) לכאורה למה אמר **לכו נא הגברים** הרי גם האישה כשרה להקריב בבמה. כתנינן (תוספתא זבחים יג) הכל כשרין להקריב בבמה, ואפילו בנו בתו ועבדו ושפחתו.
- ד. באיזה מקרה הקלף מעור טהור, ופסול לכתוב עליו תפילין.
- ה. **ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים.** (י כב) פרש"י ילקמה הביא עליהם חשך? שִׁהְיוּ כִּישְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר רְשָׁעִים, וְלֹא הָיוּ רוֹצִים לְצַאת. ומתו בשלש ימי אפלה, כְּדִי שֶׁלֹא יֵרְאוּ מִצְרַיִם בְּמַפְלֹתָם וַיֹּאמְרוּ: אִף הֵם לֹקִים כְּמוֹנוֹ. מאי שנא שמתו כל הרשעים בתוך שלושת ימי אפילה, ודתן ואבירם לא מתו אע"פ שהיו רשעים גמורים. באיזה תאריך מתו מרשעי ישראל.
- ו. ראה בפרשה למאמר חז"ל שרחמיו של אדם מגיעים עד הדור של נכדיו 'עד כאן רחמי האב על הבן', כדכתיב (משלי יז, ו) **עֲטֹרַת יְקִיָּים בְּנֵי בְנִים** כלומר עד הדור השלישי החיוב ללמד לזרעו תורה.
- ו. השמינו אל בכל רבים כל דרכי קשת חנו עליה סביב אל יהי [לֵה] פֶלֶטָה שְׁלֹמוֹ לָהּ כְּפֶעֱלָה כָּל אֲשֶׁר עֲשֹׂתָה עֲשׂוֹ לָהּ (ירמיה נ כט – מפטיר) מה הטעם להא דאיתא בגמרא (נדרים לו:) **לֵה קרי ולא כתיב**. האם נשאר מבבל פֶּלֶטָה.
- ז. **וכי יגור אתה גר ועשה פסח לי-הנה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו והנה כאנחה הארץ וכל ערל לא יאכל בו.** (יב מה) באיזה מקרה יהודי גדול שאינו ערל, אינו מנודה ואינו טמא או אכל ובכל זאת אין שוחטים עליו.
- ח. **ויהפך י-הנה רות ים חזק מאד וישא את הארבה ויתקעוהו ימה סוף לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים.** (י ט) מה הטעם כשבא הארבה כתיב **רוות ים הקדים נשא את הארבה** היינו רות קדים רגיל, ולמה כשיצא כתיב **רוות ים חזק מאד** שהוא לא רות קדים רגיל.
- ט. **החזק הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה.** (יב ב) פרש"י - נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שְׁעוֹר תִּרְאֶה וְתִהְיֶה רְאוּיָה לְקַדֵּשׁ, וְתִרְאֶה לוֹ בְּאַצְבָּע אֶת הַלְבָנָה בְּרָקִיעַ וְאָמַר לוֹ: כִּנָּה רָאָה וְקִדֵּשׁ. איתא בגמרא (מנחות כט) תנא דבי רבי ישמעאל שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואילו הן מנורה וראש חדש ושרצים. אילו דברים נוספים התקשה משה רבינו ע"ה, ומדוע לא מונה אותם רבי ישמעאל.
- ט. מספר הדורות מאברהם אבינו ע"ה עד שלמה המלך, ומספר הדורות מרחבעם בנו עד צדקיהו בן יאשיהו.
- י. **ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים** (יב ז) מה הטעם דכתיב **לילה** דהא מובן שהיה בלילה דכתיב (יב כט) **ויהי בחדשי הלילה** וי-הנה הפה כל בכור בארץ מצרים. וכן בפסוק (יב לא) **ויקרא למשה ולאהרן לילה**.
- כ. ראה בהפטרה שעתידיים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל.
- ל. אחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו, ויאמר: 'כל חמירא דאיתיה ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה - ליבטיל וליהוי כעפרא דארעא' (שיר"ע או"ח תלד ב) מה הטעם שנתקן לומר נוסח כל חמירא בלשון ארמית ולא בלשון הקודש.
- מ. **והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בהזנק יד הוציאנו י-הנה ממצרים.** (יג טו) אמרו רבותינו ז"ל (מנחות ל"ח) **ידכה** יד כהה שהוא יד שמאל. מה הטעם שלא בחר ה' ביד ימין לעשות בו את המצוה כי הוא המשוכח. ואיתא במדרש (לקח טוב) **וישלח ישראל את ימינו** (בראשית מח יד) בכל מקום הימין משוכח, לענין עבודה, לענין הזאה ולענין ברכה. וכן מצינו בספר תורה - הנותן ס"ת והמקבלו צריך שיהא בימין ואפילו אם הוא איטר יד אין לשנות בזה. (משנ"ב או"ח רפב א)
- נ. **מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך.** (יג ז) קי"ל (שבועות יג) אתים וגמים ריבויין, אכין ורקין מיעוטין. **את מה בא לרבות.** הול"ל **מצות יאכל שבעת הימים**.
- ס. **ועתה שא נא חטאתי אף הפעם והעתיירו לי-הנה א-להים ויסר מעלי רק את המנות הזה.** (יז) לכאורה קשה למה אמר במכת ארבה **רק את המנות הזה** יותר ממכת צפרדעים שהיו נכנסים במיעה ומקרקרים בהם והוא מוות יותר מהארבה. ושם רק אמר **העתיירו אל י-הנה ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואשלחה את העם ויזבח לי-הנה**. ולא אמר **את המנות הזה**.
- ס. **וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפלטה** (י ה). מאי נפקא מינה אם החגב יראה או לא יראה.
- ע. **שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג לי-הנה.** **מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך.** (יג ו-ז) מה הטעם שבפסוק הראשון נאמר **מצות** בכתוב חסר, ובפסוק השני נאמר **מצות** בכתוב מלא.
- פ. **וכל פטר חמור תפדה בשוה ואם לא תפדה ותרפתו** (יג יג) מה הטעם דכתיב **ואם לא תפדה, ולא כתיב ואם לא תפדה** 'בשוה' דהא התחיל לדבר בשוה.
- פ. **זאת חקת הפסח כל בן זכר לא יאכל בו** (יב מג) פרש"י - שְׁנֵתִנְפָּרוּ מַעֲשֵׂיו לְאֲבִי שְׁבַשְׁמִים וְאָחֵד נִכְרִי וְאָחֵד יִשְׂרָאֵל מְשַׁמֵּעַ. איך ייתכן שיהודי מומר שאבותיו יצאו ממצרים אסור באכילת קרבן פסח, ואילו גר שנתגייר אע"פ שהוריו לא יצאו ממצרים חייב באכילת קרבן הפסח. דכתיב (יב מה) **וכי יגור אתה גר ועשה פסח לי-הנה**.
- צ. ויאמר י-הנה אל משה בא אל פרעה **כי אני הכבדתי את לבו** ואת לב עבדיו למען שתי אתמי אלה בקרב. (שמות יא) פרש"י - והתרה בו. לכאורה פרעה היה לו דין בן נח, ובן נח אין צריך התראה, מדוע הוצרך הקב"ה לומר למשה שיתרה בפרעה.
- ק. **שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו.** (יב ה) מה הטעם שקרבן פסח יכול לבוא מן **הכבשים ומן העזים** ולא מן הבקר.
- ק. עזרת נשים היתה אורכה ורוחבה זהה, רמז בפסוק (יב כז) **ואת בתינו הציל**.
- ר. **ויאמר משה כה אמר י-הנה כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים.** (יד ז) פרש"י - בעמך לפני פרעה נאמר לו נבואה זו, שִׁהְיֶה מְשַׁנְּצָא מִלְּפָנָיו לֹא הוֹסִיף רְאוּת פָּנָיו. (שמו"ר יח א) לכאורה היאך דיבר לו הקב"ה במצרים והיא מלאה גילולים, וכתוב (ט כט) **כצאתי את העיר פרש"י** - אָכַל בְּתוֹךְ הָעִיר לֹא הִתְפַּלֵּל, לְפִי שִׁהְיֶתָה מְלֵאָה גִלּוּלִים (שמו"ר יב ה).
- ר. **והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך** 'ויהי בשלח פרעה' (יג טו-טז) כיצד יתכן שבני ישראל הניחו תפילין, ולעבד אסור להניח תפילין. מדוע נאמר לשון **ויהי** שהוא לשון צער. מה באה ללמד אותנו סמיכות הפסוקים זה לזה.
- ש. **כה אמר י-הנה א-להי העברים שלח את עמי ונעבדני.** (ט א) מה הטעם שבכל מקום נקרא **א-להי ישראל**, ובעוד שהיו במצרים נקרא **א-להי העברים**.
- ש. באיזה מקרה מניח תפילין כשרות ועובר בכל תוסף.
- ת. **ונעל הארבה על כל ארץ מצרים וינתן בכל גבול מצרים** (י יד) מלמד שנח הארבה בשבת. (בעה"ט) לכאורה איזו תועלת יש בכך שנח הארבה בשבת.

תשובות

- א. אונן אסור לו להניח תפילין. וכן אַבֵּל ביום הראשון לאבלותו – ביום מיתה והקבורה, אסור לו להניח תפילין, אפילו אם הנפטר מת בלילה ונקבר בלילה. **טַטְפַת** בא"ת ב"ש אונן. (ילקוט האזוב)
- ב. ב' ד' ו' – לא יחול יום הראשון של חג הפסח. שכן מספר הימים מפסח עד ראש השנה הוא קבוע – 163 ימים, שהם 23 שבועות ועוד יומיים. והוא דאמרינן (פסחים נה:) 'לא בד'ו פסח'. והוא רמז בפסוק הוא **לְבַדּוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם**. כלומר לא בד'ו יַעֲשֶׂה לָכֶם. (דעת זקנים)*
- ג. גיבורים הראויים לעבודה הם הַגִּבּוֹרִים. עבדיו התכוונו לכל האנשים גדולים עם קטנים. הַאֲנָשִׁים בגימטריא **גְּדוּלִים עִם קִטְנִים** (406) (הרוקח) דיעבד אין, לכתחילה לא. כמש"כ התוספות (קידושין עו:) אע"ג דשחיטה כשרה בנשים ובעבדים היינו דיעבד אבל לכתחילה לא עבדי כי אם כשרים מיוחסין. וכ"כ הרמ"א (שו"ע י"ד א) יש אומרים שאין להניח נשים לשחוט, שכבר נהגו שלא לשחוט, וכן המנהג שאין הנשים שוחטות. (טעמא דקרא)*
- ד. דגים שעשו מעורם קלף פסול לכתוב עליו תפילין משום דנפיש זוהמיה. (שו"ע או"ח לב יב)
- ה. האמינו בגאולה לפיכך לא מתו אע"פ שהיו רשעים. (הרא"ש, הרוקח) ומתו ב"ג באדר, והמן גזר לאבדם ב"ג באדר לכן מתענים ב"ג באדר לזכור בו וזעקתם. (רבינו אפרים)
- ו. **וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאַזְנֵי בְנֵה וּבֵן בְּנֵה** את אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמַצְרַיִם וְאֶת אֶתְמִי אֲשֶׁר שָׁמְתִי בָּם. (י ב) עד כאן חייב לספר. וכן (דברים ד ט) **וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ**, עד כאן רחמי האב על הבן. (הרוקח, פענח רזא)*
- ז. וְשִׁתִּי בְּתוֹ שֶׁל בִּלְשַׁעַר מֶלֶךְ בָּבֶל וּנְכַדְתּוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל, שֶׁהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרָאשׁוֹן נִשְׁאַרָה לְפִלִיטָה, אֲבָל סוּפָה הִיא שֶׁגַּם הִיא נִהְרָגָה. וְלֹכֵן לֵה קָרִי וְלֹא כְּתִיב. (טעמא דקרא)
- ז. זקן או חולה שאינו יכול לאכול כזית אין שוחטים עליו. שנאמר (יב ד) **אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ** עד שיהיה ראוי לאכול, אפילו חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן. (רמב"ם הל' קרבן פסח ג)
- ח. חי נושא את עצמו (שבת צג:) – ולכן כשבא הארבה די לו ברוח קדים רגיל, אבל כשסרה המכה **לֹא נִשְׁאַר אֲרָבָה אֶחָד** – אף המלוחים שֶׁמִּלְחוּ מִקֶּדֶם לְפִיכָךְ הוּצָרָה לְרוּחַ חֶזֶק מְאוּד. **א"נ** לְפִי שִׁסְוִירָן, בְּשִׁעָה שֶׁמִּשְׁנָרִין אוֹתָן עַל הָאֶדָם, מִשְׁבִּיעִין אוֹתָן שֶׁלֹּא תִלְכוּ אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְלֹא תִצְאוּ אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וּבְשִׁעָה פְּלוֹנִית (ע"ז נה). וכשהועילה תפלת משה להסיר יסורי הארבה קודם הזמן, נגד השבועה שהשביעו אותו, הסירו אותו ברוח חזק מאוד. (אזנים לתורה)*
- ט. טריפות – דכתיב (ויקרא א ב) **זֹאת הַחֵיָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ** מִלֶּמֶד שֶׁתַּפֵּס הַקַּב"ה מִן וּמִן וְהָרָה לֹא לְמִשָּׁה וְאָמַר לֹא זֹאת אֶכּוֹל וְזֹאת לֹא תִיכּוֹל. וְלֹא חֲשִׁיב אֵלָּא הֵךְ דְּכִתִּיב 'זֹה'. מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל – דְּכִתִּיב (שמות ל יג) **זֶה יִתְּנוּ** כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַקָּדֵשׁ, הֲרָאָה לֹא כִּמּוֹן מִטְּבַע שֶׁל אֵשׁ, וּמִשְׁקָלָהּ מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְאָמַר לֹא: כִּיֹּה יִתְּנוּ. וְלֹא שִׁיךְ בְּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל נִתְקַשָּׁה אֵלָּא מִשּׁוּם דְּלֹא הִיא יוֹדַע בְּשׁוּם עֲנִין אִם לֹא הִיא מֵרָאָהוּ. (תוס' שם) וי"א אף הלכות שחיטה, ושמן המשחה.*
- ט. ט"ו דורות מאברהם אבינו ועד שלמה המלך, שנתמלא בט"ו היום הירח. לא זכו מונין לחסרונה ט"ו יום אינה נראית, כן מרחבעם עד צדקיה ט"ו דורות. וכתביב (מ"ב כה ז) **וְאֶת עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עֲנֹר**. (הרוקח) **צִדְקִיָּהוּ** בֶּן יִאֲשָׁהוּ הָיָה מֶלֶכָה הָאֲחֵרוֹן שֶׁל מַמְלַכַת יְהוּדָה.
- י. ישראל ראו כאור בצהרים ודרשו על זה את הפסוק (תהלים קלט יב) **וְלִילָה כִּיֹּם יֵאִיר בְּחִשְׁבִּיכָה פֶּאוּרָה** (זה"ק ח"ב לח), מה שאין כן למצרים היה חושך אפילה. וזה רמז הכתוב **וַיִּקֶם פְּרַעְה לִילָה** פירוש למצרים היה חושך אפילה. (פרדס שמאי)
- כ. **כִּי תִתְּבוֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֵל בִּים יִבּוּא**. (ירמיהו מו יח) רבי אֶלְעָזָר הַקַּפֶּר אוֹמֵר: עֲתִידִין בְּתֵי כְּנָסִיּוֹת וּבְתֵי מִדְרָשׁוֹת שֶׁבְּכָבֶל שִׁיקְבֵּעוּ בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: **כִּי תִתְּבוֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֵל בִּים יִבּוּא**, וְהָלֹא דְּבָרִים קֵל וְנֹחֵמֶר: וְהָאֵל תִּתְּבוֹר וּכְכַרְמֵל שֶׁלֹּא בָּאוּ אֶלָּא לְפִי שִׁעָה לְלִמּוּד תּוֹרָה, נִקְבָּעִים בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, בְּתֵי כְּנָסִיּוֹת וּבְתֵי מִדְרָשׁוֹת שֶׁקּוֹרִין וּמִבְרִיצִין בְּהֵן תּוֹרָה - עַל אֶחָת כִּפְהָ כְּמָה. (מגילה כט.) פרש"י - לְמַדְנוּ שֶׁעֲבַר כְּרַמֵּל אֶת הַיָּם וְאִימָתִי הִיא בִּשְׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה.*
- ל. לחם היא חיות האדם ואין ראוי לזלזל בכבודו לכן ניתקן בלשון תרגום שלא יבינו המזיקים והמקטריגים. (באר היטב בשם סדר הדורות) וכדאיתא (שבת יב:) **שֶׁאֵין מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְפִירִין בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי**. כתבו התוספות לבד מגבריאל. ורוצה לומר שאין מלאכי השרת משגיחים בהמתפלל בלשון ארמי להביא תפלתו לפני הקב"ה. (חת"ס בשם תמים דעים) ואין מלאכי השרת המליצים נזקקים להכניס תפלתו של ישראל בלשון אחר כי אם בלש"ק. (חת"ס)
- מ. מוזמנת הימין לקשור התפילין על השמאל, ולא השמאל על הימין. וכן לפי שהימין מוזמנת לכל דבר ומושיטין אותה לכל מקום לפי שהיא עסקנית מן השמאלית ואין נכון שהיה השמות נתונים עליה. (החזקוני)*
- נ. נשים חייבות באכילת מצה, **אֶת לֶרְבּוֹת הַנָּשִׁים. אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים ר"ת אשה**. (ילקוט האזוב) **א"נ** לרבות שמונה שעות מיום י"ד, או לרבות יום שמיני בחוצה לארץ. (רבינו בחי)*
- ס. סומא חשוב כמת – לפי שהארבה היו אוכלים פניהם ומנקרים את עיניהם זהו מוות. (מושב זקנים) **א"נ** ביקש שלא יסיר כי אם את החיים כי המה מזיקים וממיתים אבל לא את המלוחים שכבר מתו כי אינן ממתים ומזיקים, והקב"ה לא נעתר לו בזה ושלח אף המלוחים. (כלי יקר)*
- ס. סומא אוכל ואינו שבע (יומא עד:), לפי שאינו רואה את המאכל ואוכל הרבה. וזהו פירושו **וְלֹא יוֹכֵל לִרְאֹת** בגלל שלא יוכל לראות יאכל הכל ולא ישבע עד שיבקש אה"כ בבתים **וְאֶכֶל אֶת יִתֵּר הַקֶּלֶחָה**. (כלי יקר)
- ע. עניים ראוי שתתן להם מנה יפה ומשביעה, כדכתיב במצות הצדקה (דברים כו יב) **וְאֶכְלוּ בְּשִׂעְרֵיךָ וּשְׂבַעוּ**. וזהו **מִצְוַת יֶאֱכֹל** כתיב מלא היינו לאחרים. אבל **תֹּאכַל מִצָּת** נאמר על עצמו, ורשאי אדם לצמצם לעצמו עד לכדי שיעור אכילה. והוא רמז למה שכתב הרמ"א (או"ח תכט) ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח. (פניני הגר"א)
- פ. פודה בשה פודה אפילו שלא בשויו, ואם אינו פודה בשה צריך לפדות בשויו. (בכורות יא.) והכי פירושו **וְאִם לֹא תִפְדֶּה** בכלל אפילו שלא בשה אז **וְנִפְדָּתוּ** (פרדס שמאי)
- פ. פרק מעליו המומר עול מלכות שמים לכן אינו זכאי לאכול את קרבן הפסח אע"פ שאבותיו נגאלו ממצרים, כיון שהוא עדיין שרוי בתוך טומאת מצרים. לעומת הגר למרות שאבותיו לא נגאלו ממצרים, הוא עצמו קיבל עליו עול מלכות שמים ועל כן הוא יכול להיות שותף באכילת קרבן הפסח. (אזנים לתורה)
- צ. ציבור של בני נח שעברו עבירה אין מענישים אותם אלא לאחר התראה – יחיד אין צריך התראה. והכי פירושו **בֹּא אֵל פְּרַעְה** וְהִתְהַר בּוֹ **כִּי אֲנִי הַקֹּדֶשֶׁתִי** **אֶת לְבֹ וְאֶת לֵב עֲבָדָיו** אם כן זה כבר ציבור וצריך התראה. (מדרש יהונתן)
- ק. קטגור הוא הבקר לפי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שהיו ישראל עתידין להמיר כבודו בעגל ואין קטגור נעשה סגגור. (רבינו אפרים)
- ק. קל"ה אמה היתה עזרת נשים אורכה ורוחבה. דתנן (מדות פ"ב מ"ה) **עֲזָרַת הַנָּשִׁים הָיְתָה אֲרָךְ מֵאָה וְשָׁלִשִׁים וְחָמֵשׁ, עַל רֹחַב מֵאָה וְשָׁלִשִׁים וְחָמֵשׁ**. רמז בפסוק **וְאֶת בְּתִינֹה הַצִּיל**. כמנין הַצִּיל. (135) (רבינו אפרים)
- ר. רוח הקודש נזרקה בו. ועוד יש לומר שכשנאמר פרעה (ט כז) **י-הִנֵּה הַצִּדִּיק בִּיעַר אֶת כָּל הַגִּילּוּלִים מִן הָעִיר** לכן דבר איתו בעיר. ועוד יש לומר דהתראה נאמרה אף בעיר, אבל תפילה חוץ לעיר. וכן מצוה דווקא חוץ לעיר. (פענח רזא) **א"נ** הגביהו למעלה מעשרה טפחים ודיבר עימו כיון שהוא ברשות אחר. (החזקוני) ומשום כבודו של משה שלא ימצא בדיא. דאי לא נאמרה לו בעמדו לפני פרעה היה מוכרח לילך בשליחותו של מקום לפני פרעה. (שפתי חכמים)
- ר. רב (אדון) שהתיימש מהעבד חייב העבד להניח תפילין משום שאינו נחשב כבר כעבדו של האדון. (גיטין מ.) מכיון שבני ישראל יצאו ממצרים ופרעה צעק וי' הרי שכבר התיימש מהם, ולכן יכולים להניח תפילין. (מדרש יהונתן)
- ש. שררה היא לשון ישראל – כדכתיב (בראשית לב כט) **כִּי שָׁרִית עִם אֱ-לֹהִים**. בעוד שישראל היו משועבדים בחומר ובלבנים נקרא על שם העברים. **א"נ** לפי שלא שינו את שמם, ייחד שמו עליהם, על שם עברי. (מושב זקנים)
- ש. שְׁבַת יוֹם טוֹב אֲסוּר לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין מִפְּנֵי שֶׁהֵם עֲצָמָם אוֹת וְאִם מִנִּיחֵיהֶם בְּקֶדֶם אוֹת אֲחֵר, הֵיךְ זִלְזוֹל לְאוֹת שְׁלֵקֶה. (שוע או"ח לא א) ואם מניחן לשם מצוה עובר משום בל תוסיף. (באר היטב)
- ת. 'תשב' אותיות שבת – ויום השבת מסוגל לתשובה, בא הארבה בשבת ונח כל היום כדי לתת זמן למצרים לשוב אל ה'. והם לא שבו עד שנעשה **כָּבֵד מֵאָדָה** והביאם עד שערי מוות. ורק אז התוודה פרעה ואמר **הִנֵּנִי עֹשֶׂה כְּכָל דְּבַר אֲשֶׁר אָמַרְתָּ** ולבו בל עמו, לפיכך **יִנְחָה י-הֵנָּה אֶת לֵב פְּרַעְה**. (אזנים לתורה)

מקורות / חידודון *

ב. **בשני בשבת** - חד מימות החול נקט ואית דאמרי יומא קמא דשבתא דחזי לארביסר נקט וחד בשבתא לא חזי לארביסר דלא בד"ו פסח ולא מילתא היא שהרי על פי הראייה היו מקדשין. (רש"י שם) היינו שבזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראייה, לא הקפידו על הכלל: "לא בד"ו פסח", כלומר שהיה יכול להיות מצב שבו י"ד בניסן חל ביום ראשון.

ד. **לא כן לכו נא העברים** ע"י בת"כ פ' אחרי דגם נשים כשרים להקריב בבמה, אך רש"י בזבחים דף קי"ח, ע"א וקיי"ט, ע"ב נשים, וכן בירושלמי מגילה פ"א אמר לית כאן אשה, איש כתיב בפרשה. ועי' בתוספתא סוף מס' קרבנות דיש בזה סתירה דעל במה שבגנו עבדו ושפחתו, חזינו דגם אשה כשרה, ושם אמר בתחילה דרך עבדים ע"ש. וצ"ל דהיו דקבעו במה לא בגדר סיבה אז בעי גדר שליח ורק עבד משוחרר, ואף דדי ב גיטין דף כ"ג, מ"מ י"ל דצריך יחסן, עי' תוס' קדושין דף ע"ו, ע"ב ואכמ"ל, אבל בעראי גם עבד ושפחה, עכ"פ דייק כאן פסוק דרך גברים, ועי' במכילתא כאן לקמן **לחק לך ולבניך** דאמר להוציא בנות, ור"ל כמ"ד דאשה טפילה ואכמ"ל. (צפנת פענח עה"ת)

ו. **ועתה השבעה לי בא-להים הנה אם תשקר לי ולניני ולנכדי** (בראשית כא כג) עד פאן רחמי האב על הבן (בראשית רבה נד, ב).
ח. **ויקח י-הנה רוח ים חזק מאד** - העיר רוח מערבי שהוא הפך רוח הקדים והיה חזק להתגבר על רוח קדים שנשב כנגדו, וישא את הארבה ויתקעוהו ימה סוף. שרוח מערבי צפוני שבא מצד הים הגדול שהוא מערבי צפוני למצרים גבר על רוח קדים ונשאו עד ים סוף שהוא מזרחי למצרים, ושם פגש בתוקף רוח הקדים שנשב מן הים והיו שני הרוחות במשקל השווה ונשאר הארבה שם תקוע במקומו, לא נשאר ארבה אחד, פ"ל שאלו המלוחים פרחו להם שגדר שם נשאר הוא הנשאר בכונה כמ"ש בכ"מ, ור"ל אף אלה שהשאירו המצריים בכונה לאכלם לא נשאר. (המלבי"ם)

ט. **שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן מנורה וראש חדש ושרצים**. ושלושתם רמזים בשמו. משה ר"ת וס"ת מנורה שרצים [שמן המשחה, שחיטה] החודש. (הגר"א, מראית העין). וכן שרצים מנורה ח"ד ראשי תיבות 'שמן' כי משה רבינו ע"ה נצטער בתחלתו ואחר כך שמח בהשגתו וידיעתו בהם ולכן אמר לו (אנכי) ואתה אמן ואתה ידעתה שרצים מנורה שחיטה ושרצים. (המלבי"ם)

(בן יהודה שם)

ויש אומרים אף הלכות שחיטה. ובשמות רבה (טו, כח) אחד מארבעה דברים שנתקשה משה, שמן המשחה, דכתיב (שמות ל לא) **שמן משחת קדש יהיה זה לי**, ומעשה מנורה, ושרצים, והלבנה.

ובגמרא דידן לא דרש שמן המשחה דכתיב (פסוק לא) "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם", מפני דסבירא לגמרא דאין לדרוש אלא כשנכתבה מלת "זה" קודם שהזכיר הדין עצמו, כמו גבי מנורה "וזה מעשה המנורה מקשה", "וזה לכם הטמא", "החודש הזה לכם", אבל בשמן המשחה שלפני "זה" הזכיר הדבר בדיבור, שנאמר (פסוק כג) "ואתה קח לך בשמים ראש וגומר", ועליו אמר "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם", קאי מלת "זה" על הדיבור שדיבר לו לפני זה, כאילו אמר שזה שאמרתי – הוא לכם משחת קודש. ודווקא כאשר לא הזכיר הדבר ההוא בדיבור עדיין, אז אינו נופל מלת "זה", כי על מה קאי "זה", ושם דרשו 'מלמד שהראה לו הקב"ה'. אבל מדרש רבות (שמו"ר טו, כח) דרש "זה" דשמן המשחה, מפני דסבירא ליה דלא הוי למכתב כלל לשון "זה", ולפיכך דרש בכולהו. ומכל מקום גם מדרש רבות לא דרש "זה אשר תעשה", מטעם דפרשנו אליבא דתנא קמא, דלא כתיב שחיטה בקרא, ולא איירי קרא ממנה. אמנם "זה יתנו" אפילו יש אומרים לא דרש, כיון דקאי על הנתינה. אבל בירושלמי דרש בכל "זה" דכתיב בקרא, ולפיכך דרש גם "זה יתנו".

(גור אריה)

כ. **עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבעה שיעקבו בארץ ישראל** - אין הכונה שתעקר גוף הקרקע שלהם ותהיה בארץ ישראל, וכן ב'תפור ונכרמל' לא נעקר הקרקע שלהם אלא הכונה הוא כמו שיש לגוף האדם צל רוחני שמקיפו שהגוף מושך חיות ממנו, כן יש צל שהוא אויר זך ורוחני חופף על הארץ כולה ומאיר לה ואין הצל של כל הארצות שוה בזכותו ומעלתו ויש בזה כמה מדרגות בצללים החונים על ארצות חוץ לארץ, ובודאי צל ארץ ישראל הוא מעולה וזך ביותר לפי ערכה של ארץ ישראל. על האויר שהוא הצל הפרוס וחונה בבתי כנסיות ובתי מדרשות וכן הענין ב'תפור ונכרמל' שבא הצל שלהם ולא גוף ההרים. (בן יהודה – מגילה כט.)

מ. **והיה לאות על ידכה** – תפילין של יד זכרון לחזקת יד, ותפילין של ראש זכרון לאותות ולמופתים שעשה הקב"ה לעינינו, כדכתיב (דברים יב) **ויתן י-הנה אותות ומקמים גדלים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו**. (החזקוני)

וטעמו של דבר כי השכל והחומר הם כצורות זו לזו כשזה קם זה נופל וכאשר יענו את החומר כן ירבה הכח השכלי, וטעם עינוי מצרים הוא כדי להביא את חומר ישראל בכור הברזל ועי"ז יתקומם ויתגבר השכל, ויעידו על זה זקנים עם נערים כי בעוד היות האדם נער ובער וכה חומרו בתקפו אז כח שכלו חלש וכאשר יבא בימים וכה חומרו הלך וחסור יתגבר שכלו, ולפיכך האומר שהימים הראשונים היו טובים מאלה לא בעבור החכמה שאל על אלה, שהרי בשישים חכמה ואורך ימים תבונה. וכן הוא בשני ידות האדם, כי יד שמאל החלושה והיא כהה כנגד הלב שבו משכן החכמה, כי המקום השכלי שבלב גורם שידו כהה כי היד עסקנית בתשמישי החומר, אבל יד ימין במקום הכבד כי בו משכן הכה המתאוה ואינו מתנגד אל היד כי שם עיקר כחה, אבל במקום משכן השכל שם היד כהה, וכשהוא אומר כאן **והיה לאות על ידכה** כאילו אמר שיהיה לאות על לבך כי הלב סבה לכהות היד, כי טעם התפילין הוא להיות לאדם לזכרון במקום משכן השכל שבמוח ושבלב, ואמר בשל ראש שיהיה **בין עיניך** כי עינא ולבא תרי סרסורי דחטאה נינהו (ירושלמי ברכות פ"א הל"ה) על כן שני מקומות אלו צריכין לדבר המזכיר אותם על מציאת הש"י ויכלתו ועי"ז ישובו מאון. (כל יקר)

כתב האור החיים - כי יש לך לדעת כי האדון ברוך הוא יש במדותיו ב' בחינות, הא' תקרא **יד הגדולה**, והא' תקרא **יד החזקה**, היד הגדולה היא צד החסד והטוב, והיד החזקה היא הגבורה המשלמת לעושה רעה כרעתו, והנה בהוצאת ישראל ממצרים נטה ה' יד החזקה והכה שונאיו עשר מכות, אשר לזה גמר אומר האדון שתהיה הנחת תפילין בכתובת זכרון ביד כהה שלנו שהיא דוגמת יד החזקה המוציאה אותנו ממצרים, וזה שאמר הכתוב כאן כי בחזקת יד ונכון. והגם שמצינו שאמר בהרבה פעמים יד הגדולה זו הסכמת מדת הרחמים למדת הדין אבל עיקר המשפט יד החזקה יתכנה.

ג. מדרש מכילתא - מצות יאכל את שבעת הימים למה נאמר? לפי (שלא למדנו) על החמץ שהוא אסור משש שעות ולמעלה, (מנין שהוא אסור) משש שעות ולמעלה - תלמוד לומר מצות יאכל [את שבעת הימים]. מכאן היה רבי יהודה אומר, בשלשה פרקים [פסחים פ"א מ"ג] בודקין את החמץ, אור ארבעה עשר, ובארבעה עשר בשחרית, ובשעת הביעור.

ס. מלמד שעם הצפרדעים ועם הארבה היו נחשים בהם ע"כ אמר **ויסר מעלי רק את המות הזה**. (בעה"ט)

למדך שהיו בני אדם מתים במכת הארבה כשם שהיו מתים במכת הברד, ואולי היה הארבה מסמא את עיניהם כענין הצרעה בזמן יהושע. או יאמר **את המות הזה** לפי שכל פירות האדמה נשתדפו בברד ואחר כך בא הארבה לכלות מה שהשאר הברד ואחר שתי מכות אלה לא נשתירה מחיה לבני אדם בארץ, והנה זה להם מות. (רבינו בחי')

שהיה הארבה משונה, שהיה מסמא את עיניהם והיה קוצץ אילנות בגדים ותכשיטים. (אזנים לתורה)

את המות הזה פרעה ידע את טבע הארבה שאם הוא שווה זמן רב במקום אחד הוא מטיל רבבות ביצים באדמה ואחרי זמן מתבקעים ויצאים מהן דור חדש של ארבה ואין מספר לו והוא אוכל את היבול החדש וכל ירק צומח באדמה החרוכה. לכן נתיירא מ'המות הזה'. (אזנים לתורה)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadhan018@gmail.com